

УДК 342.5

DOI <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2022.25.11>

АНАЛІЗ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ВІДНОСИН В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ОРГАНАМИ ПРАВОПОРЯДКУ

Терехов Віталій Юрійович,
кандидат юридичних наук,
адвокат
(м. Одеса, Україна)

Стаття присвячена аналізу антикорупційних процесуальних відносин в системі управління органами правопорядку в умовах відсутності чіткого розуміння інструкційних норм працівниками правоохоронних органів щодо дотримання антикорупційного законодавства.

Вперше запропоновано зміст поняття антикорупційної процедури як виду юридичної процедури, що охоплює сукупність процесуальних норм, які встановлюють порядок дотримання антикорупційних обмежень та прийняття управлінських рішень щодо них.

Мінімізація корупціогенних проявів в кадровій правоохоронній політиці передбачає застосування наступних процесуальних антикорупційних норм: організацію процесів постійного навчання та підвищення кваліфікації правоохоронців; ротацию кадрів; зменшення управлінського впливу на підпорядкованих осіб з метою недопущення втручання та надання неправомірних вказівок; розширення процесів комунікацій; підвищення авторитету та довіри до правоохоронних інституцій шляхом забезпечення транспарентності управлінських процесів; вжиття заходів на недопущення приховування фактів скоєння корупційних правопорушень працівниками правоохоронних органів; забезпечення антикорупційної безпеки службовців органів правопорядку.

Джерелами антикорупційного правового регулювання у сфері правоохоронної діяльності є: Закон України «Про запобігання корупції», акти, роз'яснення та приписи Національного агентства із запобігання корупції; окремі закони щодо регулювання діяльності правоохоронних органів, постанови Кабінету Міністрів України з питань управління правоохоронною роботою, відомчі акти правоохоронних органів внутрішньої та загальнодержавної дії; кодекси етичної поведінки та дисциплінарні статутути; міжнародні документи у формі рекомендацій та настанов, що носять методологічний характер; акти судової правотворчості.

Безпосередня взаємодія Національного агентства із запобігання корупції із правоохоронними органами передбачає не тільки обмін інформацією про правопорушення адміністративного чи кримінального характеру для подальшого розслідування їх уповноваженими органами. Кожен правоохоронний орган у своєму штаті зобов'язаним мати антикорупційного уповноваженого, який реалізує антикорупційну відомчу політику.

Ключові слова: процесуальні правовідносини, управління правоохоронними органами, антикорупційні норми, правоохоронні органи, Національне агентство із запобігання корупції, Національне антикорупційне бюро України, запобігання корупції, перевірка на добросовісність, етичні правила.

ANALYSIS OF ANTI-CORRUPTION PROCEDURAL RELATIONS IN THE MANAGEMENT OF LAW ENFORCEMENT BODIES

Terekhov Vitaly Yuriiovich,
Candidate of Law Sciences
Lawyer
(Odesa, Ukraine)

In this article is analyzed the anti-corruption procedures in law enforcement, taking into account the lack of clear understanding of the instructions among law enforcement officers on their compliance with anti-corruption legislation.

Sources and types of anti-corruption procedures in law enforcement are studied.

Narrow and broad approaches to the understanding of anti-corruption procedure are distinguished based on the dialectical inference of a narrow and broad approach to the definition of administrative procedure. According to the narrow approach, anti-corruption procedures are covered exclusively outside the management process and are devoid of action. In a broad sense, the scope of anti-corruption procedural law goes beyond internal management processes and forms an independent (closed) relationship.

Minimization of corruption-inducing manifestations in enforcement policy involves the application of the following procedural anti-corruption norms: organization of ongoing training and professional development of law enforcement officers; personnel rotation; reduction of managerial influence on subordinates in order to prevent interference and giving illegal instructions; expansion of communication processes; increasing the authority and trust in law enforcement institutions by ensuring the transparency of management processes; taking measures to prevent the concealment of the facts of the commission of corruption offenses by law enforcement officers; ensuring anti-corruption security of law enforcement officials.

The sources of anti-corruption legal regulation in the field of law enforcement are: the Law of Ukraine "On Corruption Prevention", acts, clarifications and prescriptions of the National Agency on Corruption Prevention; separate laws on the regulation of the activities of law enforcement agencies, resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine on the management of law enforcement work, departmental acts of law enforcement agencies of internal and national effect; codes of ethical conduct and disciplinary statutes; international documents in the form of recommendations and guidelines of a methodological nature; acts of judicial law-making.

The direct interaction of the National Agency for the Prevention of Corruption with law enforcement agencies involves not only the exchange of information about offenses of an administrative or criminal nature for further investigation by their authorized bodies. Each law enforcement agency in its state is obliged to have an anti-corruption commissioner who implements the department's anti-corruption policy.

Key words: procedural legal relations, management of law enforcement agencies, anti-corruption regulations, law enforcement agencies, National Agency on Corruption Prevention, National Anti-Corruption Bureau of Ukraine, prevention of corruption, integrity check, ethical rules.

Вступ. Система антикорупційного законодавства на сучасному етапі продукує чисельну кількість процесуальних норм, які регламентують порядок виконання антикорупційних обмежень, дотримання заборон, пов'язаних із ризиком настання конфлікту інтересів тощо. Натомість, розуміння ясності, чіткості інструкційних норм серед працівників правоохоронних органів щодо дотримання антикорупційного законодавства немає. З теоретичної точки зору, необхідність дослідження процесуальних

антикорупційних норм набуває все більшої актуальності у зв'язку із поглибленою інтеграцією антикорупційного права в систему управлінських відносин.

Мета статті полягає в аналізі антикорупційних процесуальних відносин в системі управління органами правопорядку.

Виклад основного матеріалу. Слід відмітити, що сучасний підхід до розвитку антикорупційної інфраструктури неможливо уявити без процесуального права. Саме дотримання процесуальних норм антикорупційного права забезпечує дієвість управлінського процесу та ефективність антикорупційної політики держави. За вузьким підходом, антикорупційні процедури охоплюються виключно межами управлінського процесу і позбавлені дії поза таким. У широкому розумінні, охопленість антикорупційного процесуального права виходить за межі внутрішньо управлінських процесів та утворює відносини самостійного (замкнутого) характеру.

Для повноти розуміння природи антикорупційних відносин в діяльності суб'єктів правопорядку важливим є з'ясування змісту, ознак правової процедури та її впливу на управління правоохоронною функцією держави.

В доктрині правової науки вчені досить давно приділяють увагу вивченню зазначеного питання. Так, низка сучасних умовиводів змісту та суттєвих ознак зроблена ще на початку зародження адміністративного права та творення незалежної української правової системи. Поняття «юридичної процедури» О. П. Євсєєв пропонує розуміти з позиції наступних елементів як: специфічне правовідношення або комплекс правових відносин (системний підхід); сукупність юридичних дій, які послідовно здійснюють суб'єкти права (діяльнісний підхід); нормативно встановлений порядок вчинення таких дій (алгоритмічний підхід) [3, с. 8].

Не помилкою є формулювання умовиводу в тому, що адміністративна процедура є видом правової процедури.

На думку О. Г. Стрельченко, існує розуміння адміністративної процедури як урегульованого чинними нормами порядку провадження у справах, що є дотичним до судових справ, пов'язаних з адміністративними стягненнями чи владним примусом [13, с. 107.]. Іншої думки дотримується і М. В. Джафарова, яка адміністративну процедуру визначає як офіційно встановлений порядок прийняття та виконання суб'єктами відповідних адміністративно-правових відносин управлінського рішення (акта) [1, с. 11].

Багатогранність підходів не заперечує хибність того чи іншого термінологічного розуміння, а лише розширює межі поняття в адміністративній науці.

Тому системність, послідовність розвитку парадигми юридичної процедури обумовили необхідність законодавчого забезпечення адміністративної процедури в рамках оновлення адміністративного процесу. Проектом Закону розставляються «крапки над і» у розмежуванні поняття «адміністративного провадження» як урегульованого адміністративною процедурою процесу розгляду справи, прийняття та виконання адміністративного акта, та адміністративної процедури як визначеного законодавством порядку здійснення адміністративного провадження [11].

Загалом, вплив антикорупційних норм, які регламентують процесуальні відносини може проявлятися в: створенні бар'єрів для корупційних обмежень; урегулюванні порядку вчинення процесуальних дій; дотриманні меж допустимого втручання в законні права та інтереси приватних осіб; веденні способу життя працівників, який відповідає офіційним задекларованим доходам; відмежуванні публічної служби та приватних інтересів службовців правоохоронних органів; гарантіях законності діяльності через інструкційну модель реагування на корупційні ризики; підвищенні дисципліни, морально-етичної складової правоохоронної служби; розвитку правоохоронного сервісу; підвищенні ефективності контролю.

Виникнення фактів та ризиків корупції при забезпеченні правового порядку та громадської дисципліни потребує реагування шляхом прийняття управлінських рішень. В протилежному випадку, принципи та антикорупційна політика трансформуються на декларацію, що немає нічого спільного із правозастосуванням в реальній роботі працівників правоохоронних органів.

З урахуванням специфіки управління правоохоронними органами, стадіями реалізації управлінського рішення в системі антикорупційного процесу є:

1) дослідження підстав та вивчення предмету відносин щодо дотримання антикорупційних обмежень, з'ясування природи управлінського рішення уповноваженою особою правоохоронних органів щодо його подальшого прийняття;

2) адресування суті та спрямування адміністративної сили рішення щодо особи у формі застосування санкцій, або роз'яснення правил дотримання/усунення конфлікту інтересів;

3) контроль за організацією виконання рішення, отримання зворотного зв'язку з адресатом;

4) аналіз та узагальнення відносин, які виникли у ході реалізації антикорупційних норм.

Також, в теоретичному розумінні має значення ідентифікація ознак норм, які встановлюють порядок реалізації антикорупційних обмежень: існування в межах відносин, окреслених антикорупційним спрямуванням, а також наявність тісного міждисциплінарного зв'язку з іншими процедурами у сфері адміністративної відповідальності, кадрового менеджменту, дисципліни, етики тощо; передбачається порядок або сукупність послідовних дій, рішень, які вчиняються з метою протидії корупційним проявам, дотриманні антикорупційних обмежень, мінімізації настання конфлікту інтересів, його врегулювання; наявність компоненту взаємодії, однією із сторін якої є суб'єкт антикорупційної діяльності, особа, відповідальна за дотримання, реалізацію антикорупційної політики тощо; строковий характер процедури, тобто її обмеження в часі (наприклад, термінами спеціальної перевірки, строками заповнення, подання декларацій тощо); тригерність чинників корупційної природи, наявність зв'язку між послідовними діями та сприятливими наслідками індивідуальної чи системної дії антикорупційного призначення; процесуальний порядок може передбачати пасивну форму дотримання антикорупційних вимог – утримання від вчинення певних дій, що, загалом, не властиво для адміністративного процесу із явним домінуванням ознаки примусу.

Законом України «Про запобігання корупції», як основним джерелом процесуального антикорупційного права, виокремлені наступні процесуальні відносини, які відповідають розділам Закону та реалізуються працівниками правоохоронних органів: запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням; обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища; обмеження щодо одержання подарунків; запобігання одержанню неправомірної вигоди, або подарунка та поводження з ними; обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності; обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування; обмеження спільної роботи близьких осіб; заходи врегулювання конфлікту інтересів: зовнішні та самостійні процедури врегулювання конфлікту інтересів; процедурні норми, які містяться в правилах етичної поведінки та встановлюють рекомендований (необхідний) порядок дій при дотриманні антикорупційних стандартів поведінки правоохоронців; процедури дотримання фінансового контролю: заповнення, подання декларацій уповноважених суб'єктів, а також моніторинг способу життя.

Національне агентство із запобігання корупції (далі – НАЗК) – є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику [5]. На нього покладаються обов'язки нормативної, методологічної, консультативної підтримки усіх суб'єктів, робота яких пов'язана із запобіганням корупційних проявів та участі в антикорупційній політиці. Безпосередня взаємодія НАЗК із правоохоронними органами передбачає не тільки обмін інформацією про правопорушення адміністративного чи кримінального характеру для подальшого розслідування їх уповноваженими органами. Кожен правоохоронний орган у своєму штаті зобов'язаним мати антикорупційного уповноваженого, який реалізує за участю НАЗК антикорупційну відомчу політику.

Роз'яснення НАЗК, як нормативно-правові акти, містять серед іншого і процесуальні норми, які призначені для управління. Здебільшого висвітлення порядку дотримання антикорупційних вимог адресовано для тих суб'єктів, на яких покладається тягар антикорупційних обмежень, в тому числі правоохоронних органів. Наприклад, у Розділі III Порядку проведення перевірок організації роботи із запобігання і виявлення корупції від 18.01.2021 № 11/21 встановлено етапи проведення перевірки організації роботи із запобігання і виявлення корупції:

- 1) пред'явлення направлення на перевірку;
- 2) складання акту про недопущення до перевірки у разі недопущення уповноважених осіб до неї;
- 3) проведення перевірки;
- 4) оформлення результатів;
- 5) прийняття управлінських рішень у разі виявлення порушення вимог закону [8].

Наступним джерелом антикорупційного регулювання в системі управління правоохоронними органами є акти законотворчості та внутрівідомче регулювання діяльності окремих правоохоронних органів.

Національне антикорупційне бюро України (далі – НАБУ) є одним із правоохоронних органів антикорупційного спрямування, створене в рамках реформування антикорупційної політики в 2014-2015 роках. Саме на його прикладі найбільш яскраво можливо продемонструвати особливості та реалізацію норм антикорупційних процедур у світлі управлінської діяльності.

В статті 3 Закону про НАБУ визначається ряд принципів антикорупційного змісту, на основі яких відбувається функціонування НАБУ як правоохоронної інституції: незалежність, підконтрольність і підзвітність суспільству та визначеним законом державним органам, відкритість для демократичного цивільного контролю, політична нейтральність і позапартійність [10]. Саме принципи є основоположними джерелами антикорупційного законодавства та відомчого нормотворення, адже: по-перше, вони встановлюють легітимну мету будь-якої антикорупційної процедури; по-друге, описують способи та методи реалізації форми управлінської роботи щодо недопущення проявів корупції; по-третє, визначають види та стандарти контролю, що забезпечує ефективність дії антикорупційних процесуальних норм.

Пунктом 4 частини 6 статті 7 Закону про НАБУ передбачено, що Конкурсна комісія при НАБУ, в тому числі, проводить співбесіду щодо відповідності кандидата критеріям компетентності та добросовісності, та осіб, щодо яких проводиться спеціальна перевірка [10]. Тобіш, окрім фахової складової, дослідженню піддаються особистісні якості кандидатів для подальшої мінімізації їх участі у корупційній діяльності чи отриманні незаконної вигоди.

Аксіомою є той факт, що особисті якості, які формують морально-етичну складову особи працівника правоохоронного органу, відіграють важливу роль в ефективності

реалізації завдань правоохорони. А посадові особи, відповідальні за протидію корупційним правопорушенням, повинні володіти бездоганною репутацією та високими особистісними якостями. Це мінімізує їх участь у корупційних проявах.

Оцінка доброчесності дій посадовців є окремим механізмом, спрямованим на протидію корупційним ризикам. Процедура перевірки на доброчесність – це система заходів, які полягають у збиранні, аналізі та перевірці даних, які свідчать про моральні, ділові та професійні якості правоохоронців [4].

Порядком проведення таємної перевірки доброчесності прокурорів органів прокуратури України встановлено таку її особливість як таємність [9]. Процедура передбачає заповнення анкети доброчесності прокурора та перевірки інформації в ній. Згідно з пунктом 8 Розділу II вищезгаданого Порядку, у разі одержання інформації, яка може свідчити про недостовірність (в тому числі неповноту) тверджень, поданих прокурором у Анкеті, та стосується конкретного прокурора і містить фактичні дані, що можуть бути перевірені, підрозділ внутрішньої безпеки у десятиденний строк з дати її отримання повідомляє відповідного керівника прокуратури про необхідність призначення службового розслідування з долученням отриманої інформації [9]. Окремим дискусійним аспектом є обсяг питань, які виносяться на перевірку доброчесності прокурорів: факти вчинення дій, що можуть викликати сумнів у непідкупності органів прокуратури; своєчасність та достовірність декларування свого майна, доходів, видатків і зобов'язань фінансового характеру; відповідність рівня життя одержаним доходам; вчинення корупційного, або пов'язаного з корупцією правопорушення та обмежень, передбачених законодавством у сфері запобігання корупції; втручання у службову діяльність інших публічних службовців; сумлінність виконання обов'язків прокурора та неухильність дотримання Присяги працівника прокуратури [9].

Метою перевірок на доброчесність в НАБУ є запобігання порушенням етичних норм вимог законів України, які регулюють діяльність працівника, скоєння вчинків, які можуть зашкодити інтересам національної безпеки України, НАБУ чи негативно вплинути на репутацію працівника. Перевірка на доброчесність здійснюється шляхом збирання та обробки даних про працівника НАБУ, які можуть свідчити про його моральні, ділові та професійні якості, зобов'язання, що можуть тією чи іншою мірою впливати на виконання ним посадових обов'язків, об'єктивності та неупередженості під час прийняття рішень, а також шляхом моделювання ситуацій, у яких можлива недоброчесна поведінка працівника НАБУ [4].

Моніторинг способу життя – це новітній феномен в системі публічного менеджменту, який увійшов в систему кадрового менеджменту в щойно створених та реформованих правоохоронних органах в результаті дії антикорупційної реформи 2014-2015 рр. В правовій доктрині зустрічаються лиш поодинокі праці щодо вивчення процедури проведення моніторингу способу життя. Так, Ю.В. Дмитрієв мету моніторингу способу життя публічних осіб бачить у встановленні узгодженості доходів особи з тим, які витрати вона використовує для свого приватного життя та приватного життя осіб, із нею пов'язаних [2, с. 64]. Натомість, хибним є уявлення М. М. Смука, що головним суб'єктом проведення моніторингу способу життя в Україні є Національне антикорупційне бюро України [12, с. 34]. Відповідно до ч. 1 ст. 51-4 Закону України «Про запобігання корупції», НАЗК здійснює вибіркового моніторингу способу життя суб'єктів декларування з метою встановлення відповідності їх рівня життя наявним у них та членів їх сім'ї майна і одержаним ними доходам, згідно з декларацією [5]. Рішення НАЗК «Про затвердження порядку здійснення моніторингу способу життя суб'єктів декларування» від 12.01.2017 № 3 є нормативним документом процесуального змісту, яким затверджено порядок, способи, форми, методи та строк здійснення вибіркового моніторингу способу життя суб'єктів декларування [7].

Статтею 29 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» НАБУ визначено процедуру моніторингу способу життя, яка здійснюється з метою встановлення відповідності рівня життя працівника майну і доходам цього працівника та членів його сім'ї згідно з декларацією особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що подається ним відповідно до закону [10]. З цього приводу варто зауважити, що, незважаючи на спільну мету проведення перевірки моніторингу способу життя в обох випадках, специфіка та особлива відповідальність НАБУ перед суспільством обумовила необхідність окремого процедурного врегулювання.

Порядок дотримання законодавства про конфлікт інтересів в НАБУ регламентований наказом «Про затвердження порядку здійснення контролю за дотриманням працівниками Національного антикорупційного бюро України законодавства про конфлікт інтересів» від 14 червня 2016 року №153. Він деталізує положення Закону України «Про запобігання корупції» та визначає основні форми здійснення контролю за дотриманням працівниками НАБУ законодавства про конфлікт інтересів, зміст і порядок застосування превентивних механізмів щодо виникнення конфлікту інтересів, а також основні заходи з врегулювання конфлікту інтересів у діяльності зазначених осіб, правила та способи усунення наслідків порушень законодавства про конфлікт інтересів [6].

У сучасній правовій науці все частіше вченими відмічається той факт, що кадрові процеси виступають основним запобіжником корупційних проявів. Антикорупційні запобіжники, що містяться в процедурах вступу на публічну службу до правоохоронних органів, обрання керівників відомств за своєю сутністю містять процесуальні норми антикорупційного права.

Мінімізація корупціогенних проявів в кадровій правоохоронній політиці передбачає застосування, втілення наступних процесів: організації постійних навчань та підвищення кваліфікації правоохоронців; ротацію кадрів; зменшення управлінського впливу на підпорядкованих осіб з метою недопущення втручання та надання неправомірних вказівок; розширення процесів комунікацій; підвищення авторитету та довіри до правоохоронних інституцій шляхом забезпечення транспарентності управлінських процесів; вжиття заходів на недопущення приховування фактів скоєння корупційних правопорушень працівниками правоохоронних органів; забезпечення антикорупційної безпеки службовців органів правопорядку.

Отже, процесуальні норми, які спрямовані на реалізацію антикорупційної політики в управлінні правоохоронної діяльності регламентують наступні правоохоронні відносини управління: процедури запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням; обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища; обмеження щодо одержання подарунків; запобігання одержанню неправомірної вигоди, або подарунка та поводження з ними; обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності; обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування; обмеження спільної роботи близьких осіб; процедури врегулювання конфлікту інтересів: зовнішні та самостійні; процедурні норми, які містяться в правилах етичної поведінки та встановлюють рекомендований (необхідний) порядок дій при дотриманні антикорупційних стандартів поведінки правоохоронців; процедури фінансового контролю; моніторинг способу життя; перевірка на доброчесність; спеціальна перевірка (в рамках Закону України «Про очищення влади»); процедури забезпечення прозорості, рівності та відкритості конкурсних процесів на добір на посади в правоохоронних органах.

Принципи є основоположними джерелами антикорупційного законодавства та відомчого нормотворення, адже: по-перше, вони встановлюють легітимну мету будь-якої антикорупційної процедури; по-друге, описують способи та методи реалізації форми управлінської роботи щодо недопущення проявів корупції; по-третє, визначають види та стандарти контролю, що забезпечує ефективність дії антикорупційних процесуальних норм.

Список використаних джерел:

1. Джафарова М.В. Адміністративні процедури прийняття та реалізації управлінських рішень органів внутрішніх справ у відносинах з населенням. – автореф. на дис. к.ю.н. за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Харківський національний університет внутрішніх справ, Харків, 2008. – 20 с.
2. Дмитрієв Ю. В. Моніторинг способу життя публічних осіб як один із механізмів запобігання корупції в системі державного управління / Ю. В. Дмитрієв // Публічне управління та митне адміністрування. – 2020. – № 2(25). – С. 63 – 67
3. Євсєєв О. П. Процедури в конституційному праві України. – автореф. на дис. на к.ю.н. за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право. – Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого, Харків, 2008.
4. Кодекс професійної етики працівників Національного антикорупційного бюро України: веб-документ опублікований на офіційному веб-сайті Національного антикорупційного бюро (<https://nabu.gov.ua/>). – [URL]: https://nabu.gov.ua/sites/default/files/page_uploads/10.01/nabu_codeks.pdf
5. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1700-18>
6. Про затвердження порядку здійснення контролю за дотриманням працівниками Національного антикорупційного бюро України законодавства про конфлікт інтересів : Наказ Національного антикорупційного бюро України від 14 червня 2016 року №153. – [URL]: <https://nabu.gov.ua/zakonodavcha-baza>
7. Про затвердження порядку здійснення моніторингу способу життя суб'єктів декларування: Рішення НАЗК від 12.01.2017 №3. – [URL]: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/10/Rishennya-12.01.2017-3.pdf>
8. Про затвердження Порядку проведення перевірок організації роботи із запобігання і виявлення корупції : Наказ; НА запобігання корупції від 18.01.2021 № 11/21 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0166-21>
9. Про затвердження Порядку проведення таємної перевірки доброчесності прокурорів в органах прокуратури України : Наказ; Генеральна прокуратура України від 16.06.2016 № 205 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0875-16>
10. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1698-18>
11. Проект Закону України «Про адміністративну процедуру» № 3475 від 14.05.2020. – [URL]: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68834
12. Смук М. М. Моніторинг способу життя / М.М. Смук // Бюлетень Міністерства юстиції України. – №12, 2016. – С: 32-35.
13. Стрельченко Оксана Григорівна, Ірина Геннадіївна Бухтіярова, Вадим Олександрович Скорик. Адміністративні процедури: поняття, особливості та зміст. – Trends in science and practice of today. - №5, 2021. – [URL]: <https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=HJ5MEAAAQBAJ&oi>